

NEMOČ STRATEŠKEGA PROSTORSKEGA PLANIRANJA V SLOVENIJI

WEAKNESS OF STRATEGIC SPATIAL PLANNING IN SLOVENIA

Janez Marušič

UDK: 504:711

IZVLEČEK

Strateško planiranje je mogoče obravnavati kot precej raznoliko planersko dejavnost. Po A. Faludiju in W. Saletu (2000) naj bi se danes izvajalo v treh oblikah: (1) kot institucionalni pristop, (2) kot komunikativni ali diskurzivni pristop, (3) kot interaktivni pristop. V Sloveniji lahko formalizirane začetke postavimo v 60. leta. Z vstopom eksplicitnih varstvenih zahtev se kontekst strateškega prostorskega planiranja pomembno spremeni. Prostorski plani izgubijo svojo sicer z zakonodajo predvideno strateško naravo. Vzrok za ta pojav je pripisovanje intrinzičnih vrednosti lastnostim prostora, ki jih posamezni akterji planiranja oz. sektorji skušajo uveljaviti. Tak pristop odpravi možnost za družbeni diskurz in iskanje usklajene podobe 'družbene zavesti', kar naj bi strateški plan pomenil. Tako so je od 70. let naprej veliko poskusov za uveljavljanje strateškega planiranja izjalovilo.

Klasifikacija prispevka po COBISS-u: 1.02

ABSTRACT

Strategic spatial planning can be defined as a quite diverse planning activity. According to A. Faludi and W. Salet (2000) three approaches can be distinguished today: (1) institutional approach, (2) communicative or 'discursive' approach, and (3) interactive approach to planning. In Slovenia, formalised beginnings can be observed in the 60ties of the previous century. The context of strategic spatial planning has changed substantially with the introduction of explicit conservation requirements. Spatial plans have lost their strategic nature provided by legislation. The reason for the change was the concept of intrinsic values that has been introduced by certain planning actors. Such a concept abolishes the feasibility of a societal discourse and obviousness of reconciliation in order to draw out a strategic spatial plan. Many attempts done in Slovenia since the 70ties in order to use strategic planning in practice have failed.

KLJUČNE BESEDE

strateško planiranje, varstvo okolja, intrinzične vrednosti

KEY WORDS

strategic planning, environmental conservation, intrinsic values

1 UVOD

Strateško planiranje je v naslov zapisano kot opredelitev neke določene problematike prostorskega načrtovanja, za katero je videti, da postaja v Sloveniji še posebno poudarjena od devetdesetih let prejšnjega stoletja naprej. Strateško prostorsko načrtovanje je sicer dokaj široko uporabljen termin, ki je, kot pravi Francesca Sartorio, v zadnjem stoletju pustil različne definicije in interpretacije. (Francesca F. Sartorio, 2005) Kar je jasno danes, nadaljuje, je, da s strateškim planiranjem

označujemo vrsto konceptov, procedur in orodij, ki naj bi zadovoljevali planerske probleme sodobnih družb. S tem opredelitve strateškega planiranja ni zožila. Nasprotno, dala je možnost, da ta termin pokrije mnoga različne pristope v prostorskem načrtovanju. G. Hutter in T. Wiechmann (2003) ga opredeljujeta kot proces družbene koordinacije akterjev in institucij v fragmentiranem in negotovem okolju. Namen je usposobiti in motivirati akterje in hkrati zagotoviti okvir za upravljanje prostorske spremembe. Opredelitev je zopet dovolj široka, da vključuje različne aktivnosti v zvezi s prostorom, institucionalnim okvirjem, družbenim okoljem in prihodnostjo. William Salet in Andreas Faludi (2000) prav tako ugotavljata, da lahko gre strateško planiranje v različne smeri. Različne smeri določa potreba po prilagajanju na različna administrativna okolja. Ob tem, ko sicer opredelita tri glavne pristope ali smeri razvoja strateškega prostorskega planiranja, dodajata, da je pestrost oblik vendarle zelo velika in da tudi njuna razvrstitvena interpretacija teh oblik ni neogibno prava. Njuna interpretacija je dejansko interpretacija oblik urejanja prostora in poseganja vanj v najširšem kontekstu, ne zgolj tistih oblik, ki bi jih lahko v ožjem pomenu imeli za strateško prostorsko planiranje. Zato vključuje tudi vse dejavnike, ki vplivajo na nek proces načrtovanja prostora ali sodelujejo v njem. Strateško planiranje si pač prizadeva za legitimnost in hkrati učinkovitost. Razkriva se kot aktivnost, ki določa odnos družbe do prihodnjega prostorskega razvoja z usklajevanjem med kolektivnimi prostorskimi cilji na eni strani in med totalnostjo družbenih silnic, v katerih bo razvoj potekal, na drugi strani. Strateško planiranje naj bi opredeljevalo prihodnja stanja prostora v celotnem spletu odnosov, funkcionalnosti in družbene organizacije. Zato najbolj odraža družbene razmere in oblike družbene organizacije ter temeljne paradigme družbenega delovanja. Po Saletu in Faludiju (2000:7) naj bi današnji čas določali trije pristopi k strateškemu prostorskemu planiranju:

- (1) institucionalni pristop
- (2) komunikativni ali diskurzivni pristop ter
- (3) interaktivni pristop.

Institucionalni pristop povezuje teorijo planiranja s sociološko teorijo institucij in teorijo politične ureditve na področju gospodarstva, politike in pravnega reda. Pristop izhaja iz normativnega vzorca družbe, vzorca družbenih pravil, ki tvorijo okvir, znotraj katerega se interpretirajo planerski problemi. Seveda sami planerski problemi zopet lahko vplivajo na rekonstrukcijo normativnega okvira. Je pa ta normativni okvir tisti, ki določa vlogo in odgovornosti posameznih akterjev v procesu planiranja.

Komunikativni ali diskurzivni pristop naj bi imel dolgo tradicijo, pravita avtorja. »Poudarja sposobnost strateškega plana, da v simbolnem jeziku povzame družbene aspiracije in vzpostavi nove opore za dejavnosti v prihodnje« (Salet W, Faludi A., 2000: 8). Ta pristop k strateškemu prostorskemu planiranju se prav zato precej opira na kartografijo, na planske koncepte, na metafore in prikaze z namenom, da zajame vedenjske vzorce tako zasebnih akterjev kot širše javnosti v prostoru. Predpostavlja, da je z oblikovanjem prostorske predstave, to je prostorskega plana, mogoče odslikati tudi »kolektivno zavest«. Šele v novejšem času, poudarjata avtorja, se je pozornost usmerila na družbene diskurze in na to, kako ti družbeni diskurzi strukturirajo pomene. Spoznanje o taki kolektivni zavesti in identifikacija prostorskih podob, njihova razgradnja in

njihovo ponovno sestavljanje v rekombinirano podobo naj bi omogočali latentnim družbenim pobudam, da se razvijejo v nove oblike družbene koordinacije.

Interaktivni pristop je postal, kot mislita Salet in Faludi, bolj očiten v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja, in sicer kot reakcija na nepopolnost bolj tradicionalnih pristopov, pri katerih so vladne službe nastopale kot glavni koordinatorji procesa prostorskega planiranja. Taka enostranska praksa je odpirala mnogo vprašanj tako legitimnosti planiranja kot njegove učinkovitosti. Interaktiven pristop se je zato razvil v različne oblike povezav med akterji, na primer povezovanja vladnih služb v bolj kompleksne mreže sodelovanja sicer ne neogibno institucionaliziranih dejavnikov. Lahko se je razvil tudi v različne oblike družbene koordinacije in sodelovanja. Pri tem naj bi bila gonilo takega povezovanja prevladujoča težnja k liberalizaciji in učinkovitosti vladne politike na eni strani in cvetenje družbenih pobud in družbenih gibanj na drugi strani.

2 OBLIKE STRATEŠKEGA PROSTORSKEGA NAČRTOVANJA V SLOVENIJI

Prizadevanja za strateško prostorsko načrtovanje, najbrž jih lahko imenujemo tako, prepoznavamo v Sloveniji od 80. let prejšnjega stoletja naprej. Ta prizadevanja najbolj označuje komunikativni ali diskurzivni pristop, čeprav seveda ne gre spregledati tudi prvine drugih dveh pristopov. Komunikativni ali diskurzivni pristop, prepoznavamo ga kot nekakšen preplet strokovnega dela in družbenega diskurza, je bil vsaj na normativni ravni vzpostavljen že koncem 60. let z Zakonom o regionalnem prostorskem planiranju iz leta 1967 (Ur.l. SRS, št.16). S strokovnim delom si prizadevamo po strokovnih merilih zgraditi podobo »družbene zavesti« v obliki prostorskega plana. Družbeno preverjanje te podobe pa naj omogoči njeno preurejanje z vključevanjem družbenih diskurzov. Oboje je bilo implicirano v takrat zastavljenih sistemih prostorskega načrtovanja, morda nekoliko okorno in morda ne najbolj strateško. V tem pogledu je obdobje, ki naj bi bilo inherentno odprto »družbenim diskurzom«, vsaj poskušalo uveljaviti razgradnjo in ponovno gradnjo podobe družbene zavesti v obliki prostorskega plan. Z Zakonom o urejanju prostora iz leta 1984 (Ur. l. SRS, št. 18) zastavljena Analiza možnosti dolgoročnega razvoja naj bi omogočala tak proces družbene komunikacije z vrsto analiz (Navodila, Ur. l. SRS, št. 42, 1985), ki naj bi, na strokovni ravni, odslikavale bolj artikulirano podobo »družbene zavesti«, kot jo lahko sam plan. Analiza dolgoročnih razvojnih možnosti naj bi bila podlaga za razgradnjo podobe »družbene zavesti« in njeno ponovno sestavljanje v družbenim silnicam najbolj skladno podobo. Morda analize možnosti dolgoročnega razvoja planerska praksa ni docela razumela v taki funkciji in zato ta dokument morda tudi ni odigral vloge posrednika med različnimi družbenimi diskurzi. Najbrž je tudi to prispevalo k premišljanjem o drugačnih oblikah strateškega prostorskega planiranja, ki so se začela intenzivneje nakazovati v 90. letih predvsem v smeri njegove, kot bi zgoraj omenjena avtorja Salet in Faludi opredelila, interaktivne oblike. Indikator tega premika je bilo nedvomno dolgo rojevanje novega zakona o urejanju prostora.¹ To rojevanje je trajalo vse od zgodnjih 90. let do konca leta 2002 (Ur.l. RS, št. 110, 2002), ko je bil zakon končno sprejet. Novi zakon je sicer v pogledu vloge strateškega planiranja ohranjal isto obliko

¹ Drugi indikator tega premika so nove oblike planerske prakse, ki jih je takrat uvajalo Ministrstvo za okolje in prostor, predvsem planerske delavnice, ki so imele očiten značaj strateškega planiranja. Legalnemu sistemu planiranja so dodajale še eno dejansko strateško raven. Nekatero delavnice so imele vse značilnosti interaktivnega pristopa k strateškemu planiranju.

kot zakon iz 80. let, le da je sedaj strateški dokument eksplicitno preimenoval v strategijo prostorskega razvoja in strateškosti ni več zgolj nakazoval s poimenovanjem dolgoročni prostorski plan. Žal je bila določilom zakona kmalu odvzeta legitimnost z napovedjo spreminjanja zakonodaje ob sicer njegovi ohranjeni legalnosti. Sedaj je še prezgodaj, da bi v tem pogledu analizirali podobo nove prostorske zakonodaje (Zakon o prostorskem načrtovanju, št. 33, 2007). Kaže pa, da se rojeva nov koncept, če sploh lahko prepoznamo kakšna prizadevanja za strateško raven planiranja, ki je bliže institucionalnemu pristopu.

3 NEMOČ STRATEŠKEGA PROSTORSKEGA PLANIRANJA V SLOVENIJI

Tema o nemoči strateškega prostorskega planiranja v Sloveniji se zdi pravišnja, ko se oziramo nazaj v delovanje pionirjev prostorskega planiranja v Sloveniji. Odkriva namreč tako težave kot stranpoti slovenskega prostorskega planiranja. Ta tema je navsezadnje tudi aktualna. Šele Zakon o urejanju prostora iz leta 2002 je izrecno vpeljal termin strategija prostorskega razvoja, kot je bilo že povedano. Toda tudi leta 1984 sprejeti Zakon o urejanju prostora je meril na strateško prostorsko planiranje, s tem da je vpeljal razlikovanje med dolgoročnimi in srednjeročnimi občinskimi prostorskimi plani. Če poskušamo razumeti funkcijo dolgoročnih planov v oblikovanju prostorske podobe »kolektivne zavesti«, naj bi prinašali strateške opredelitve, srednjeročni plani pa naj bi aktualizirali izhodišča za urejanje prostora. In kot že rečeno, tudi zakonodaja iz leta 1967 je že uvajala obliko strateškega planiranja z regionalnimi prostorskimi plani. Ti niso bili samo nadrejeni drugim: urbanističnim programom, urbanističnim načrtom, zazidalnim načrtom in urbanističnim redom. Regionalni prostorski plani so vsebovali tudi strateške prvine, od družbeno-ekonomskih izhodišč in smernic za gospodarjenje s prostorom do splošnih zasnov osnovnih planskih vsebin in varstvenih zahtev². Komunikativni ali diskurzivni pristop prepoznavamo v zahtevi, da se regionalni prostorski plan da v javno razpravo in javno razgrne.

Strateška raven naj bi prostorskim planom dajala predvsem večjo prilagodljivost dinamiki zahtev po rabi prostora, hkrati naj bi ohranila temeljno poslanstvo prostorskih planov, to je smotrno in sprejemljivo usmerjanje prostorskega razvoja. Strateški plan naj bi torej odigral vlogo medija, v katerem se podoba kolektivne zavesti gradi, razgradi in rekombinira v novo podobo v skladu z različnimi družbenimi aspiracijami, tudi v časovni dinamiki. To slednje je bilo še posebno izrazito mogoče razumeti v Zakonu o urejanju prostora iz leta 1984. Namere zakonodajalcev, da bi dolgoročni plani odigrali to strateško vlogo, so se izkazale kot težko uresničljive. Dolgoročni plani oz. zasnove dolgoročnega razvoja so se izdelovale v merilu 1: 5000. Namensko rabo prostora so prikazovale z natančnostjo parcelne meje. Strateška narava dolgoročnih planov se je izgubila. S tem je bila odpravljena tudi potreba po srednjeročnih planih. Vzrokov za to je najbrž bilo več. Navkljub, kot že rečeno, pričakovanjem, da je družbena organizacija poudarjala odprtost za družbene diskurze, praksa tega ni potrjevala. Morda je bila praksa vendarle drugačna od idealizirane in dejansko pomanjkljivo uresničene diskurzivne odprtosti družbene organiziranosti. Morda je bil tudi strokovni prispevek v pripravi prostorske »podobe kolektivne zavesti« premalo naravnano na artikulirano podobo, ki bi jo bilo mogoče razgraditi in ponovno sestaviti v skladu

² Varovanje pokrajine in opredelitve zavarovanih območij.

družbenimi diskurzi in medsebojno komunikacijo akterjev prostorskega razvoja. V tem pogledu je indikativna tudi vloga analize dolgoročnega prostorskega razvoja. Ker ni bila obvezna sestavina dokumentov za javno razgrnitev in javno razpravo, ni mogla odigrati vloge razgradljive podobe »družbene zavesti«, ki bi jo sicer lahko. Zahtevane analize, zlasti tiste, ki so merile na razkrivanje potencialov prostora, torej razvojnih možnosti, v skladu z različno opredeljenimi družbenimi interesi in pričakovanji, niso bile eksplicitno predstavljene javnosti in akterji prostorskega razvoja niso mogli sodelovati v »rekombiniranju podobe družbene zavesti«.

Eden od vzrokov, ki nas tu še posebno zanima in ki je morda bil celo poglobljen, je odnos plana do varstva. V 70. letih se je pojavila zahteva za varstvo kmetijskih zemljišč. Ta zahteva se je spričo takrat ustvarjene družbene zavesti prelevila v eno od prioritetenih strateških nalog urejanja prostora. Zakon o regionalnem prostorskem planiranju iz leta 1967 je sicer vključeval v planski proces tudi varstvene zahteve,³ pri čemer pa ni posebej izpostavljala posameznih lastnosti prostora, ki bi jih bilo treba eksplicitno varovati. Kar se zdi pomembno poudariti, je, da je ta zakon določal planersko prakso, ki je bila z eksplicitnostjo zahtev za varstvo kmetijskih zemljišč v 80. letih odpravljena. Zakon je namreč določal, da se zavarovana območja opredelijo s pripravo regionalnega prostorskega plana (Zakon, 1967, čl.6). V 80. letih pa je pomembnost varstva kmetijskih zemljišč tak koncept planerskega postopka obrnila na glavo. Tako imenovani kmetijski prostorski plani so se pripravljali pred pripravo prostorskega plana in opredelitve iz kmetijskega plana so postale obvezno izhodišče za dolgoročni prostorski plan. Opredelitve kmetijskega prostorskega plana so bile predstavljene kot I. in II. območje kmetijskih zemljišč. I. območje kmetijskih zemljišč je pomenilo dejansko zavarovana območja. Čeprav je bil kmetijski sektor zadolžen za pripravo kategorizacije zemljišč, kar bi lahko bila dobra podlaga za diskurziven pristop k strateškemu planiranju prostora, je na koncu prevladal, lahko bi rekli, poenostavljen in rudimentaren institucionalen pristop. Pomemben vidik pri vsem tem je bila tudi nestrateška narava I. območja kmetijskih zemljišč. Ker je opredelitev zemljišč izhajala iz obstoječega stanja kmetijstva, tako tehnologij pridelovanja kot organiziranosti kmetijstva v prostoru, in iz obstoječe lastniške strukture, strukture posesti itd., so bila v I. območje kmetijskih zemljišč uvrščena tudi zemljišča, ki nikakor niso mogla pomeniti strateške oz. dolgoročne razvojne perspektive kmetijstva, na primer majhne izolirane parcele v kmetijski rabi.⁴

4. STRATEŠKO PLANIRANJE IN VARSTVO PROSTORA/OKOLJA

Prikazan primer varstva kmetijskih zemljišč v Sloveniji nakazuje problem ustreznega izvajanja strateškega planiranja, ko v planski proces vključujemo varstvene zahteve.

V resnici je vsaka varstvena zahteva oziroma način, kako se v prostoru uveljavlja, v nasprotju z naravo strateškega premišljanja. Posebej je to mogoče trditi za izvajanje varstva v Sloveniji. Varstvo se nanaša na raznolikost fizičnega prostora in lahko, v prostorskem pogledu, opredeli kot kakovost povsem neznanen del prostora, ki pa mora biti zaradi tega prostorsko natančno določen. Varovanje

³ Varstvene zahteve je združeval pod skupno sintagmo »varovanje pokrajine«.

⁴ Tu bi sicer morali to trditev potrditi z rezultatom kakšne raziskave, pa take raziskave ne poznamo. Lahko pa bi navedli posamezne primere iz lastne prakse.

se na primer lahko nanaša na neko staro drevo, ki ga imamo za dendrološki ali botanični spomenik. Tako varovanje ima očitne značilnosti: (1) nanaša se na zemljišče, ki mora biti natančno določeno, če naj se varstvo uresniči, in (2) njegova vrednost je določena vnaprej, je torej intrinzična⁵. Pri kmetijskih zemljiščih se je ta percepcija in pomembnost »drobnega detajla« prenesla na razmejitve med tem, kar je treba, in tem, česar ni treba varovati. Razmejitev je morala biti prikazana v natančnosti pravnega statusa zemljišča, to je do parcelne meje. Strateška programska odločitev, da je treba varovati vsa dobra kmetijska zemljišča, je pomenila opredelitev intrinzične vrednosti kmetijskih zemljišč. V dolgoročnem prostorskem planu se je zato interpretirala z ustrežno prostorsko natančnostjo. Ta je potem narekovala tudi natančnost drugih opredelitev, ki bi potencialno lahko ogrozile varstvo kmetijskih zemljišč. S tem je dolgoročni plan izgubil strateško naravo in je, ne nazadnje, dobil tudi podobo »kolektivne zavesti«, katere razgraditev in ponovno sestavljanje ni bilo več smiselno in sploh dopustno.

Zdi se, da je ravno zmožnost razgradnje »podobe kolektivne zavesti« in njeno ponovno sestavljanje v skladu z odkrivanjem latentnih družbenih aspiracij tisto dejstvo, ki omogoča diskurziven pristop k strateškemu planiranju. V tem pogledu se nam sodobne prakse vključevanja varstvenih zahtev v prostorsko načrtovanje kažejo kot povsem neustrezne za tak pristop k strateškemu prostorskemu planiranju. Varstvo tudi zaradi družbene atmosfere, ki mu je zelo naklonjena, dobiva obliko »podobe kolektivne zavesti«, ki je ni mogoče razgrajevati in ponovno sestavljati in ki dejansko odstranjuje družbene diskurze kot podlago za ta razgraditveno-sestavljavski proces.

Pravzaprav je problem v tem, da nekaterim varstvenim zahtevam pripisujemo intrinzično naravo. To se na primer kaže v preimenovanju naravne dediščine v naravne vrednote. Vrednote pa imajo po definiciji naravo intrinzičnih vrednosti. Ker so intrinzične, njihovo varovanje ne more biti predmet diskurza med akterji. Hkrati pa akterji, ki jim uspe predstaviti lastne, tu bi lahko zapisali sektorske, interese kot vrednote, ne čutijo niti potrebe niti niso pripravljeni na širše odprto in neinstitucionalizirano komunikacijo ali diskurz.

Pri tem pa je odločilno pomemben kvantitativni vidik. To dejstvo velikokrat spregledamo. Majhen obseg varovanja intrinzičnih vrednosti je kot strateški varstveni koncept mogoče sprejeti. Ko se obseg zavarovanega prostora poveča, se poveča tudi konfliktnost interesov do prostora in nujnost družbene komunikacije in diskurza. Če tak diskurz ni predviden, in kot smo videli, ga koncept intrinzičnih varstvenih vrednosti onemogoča, potem je pač natančnejša normativna razmejitev med interesi v prostoru edina rešitev konfliktnosti. Skratka, poveča se potreba po krepitvi normativnega vzorca družbe, ki tvori okvir, znotraj katerega se interpretirajo planerski problemi. Ni nenavadno, da na primer Zakon o ohranjanju narave (1999) določa celo to, kako razrešiti problem, ko je isto zemljišče ali objekt na zemljišču kulturni spomenik in naravna vrednota, torej ga zajemata dve varstveni opredelitvi. Zakon določa, da taka entiteta pridobi status naravne vrednote, vendar v soglasju z ministrom za kulturo (Zakon, Ur.l. RS, 56,1999, čl. 164). Torej ima prioriteto varstvo narave, vendar po medinstitucionalnem dogovoru.

⁵ *Intrinzične vrednosti pomenijo vrednosti same po sebi, torej vrednosti, ki se določajo na podlagi stanja zemljišča ali stanja objekta/pojava na zemljišču. To stanje je tako, da se »samodoloča« kot varovanja vredna entiteta.*

Problem kvantitete intrinzičnih varstvenih opredelitev je postal nadvse aktualen po vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Ta vstop je prinesel s sabo prostorsko zelo obsežna območja »intrinzičnega« varstva, skoraj pol območja cele države. S prenosom odgovornosti za varstvo območij Nature 2000, ki jih je za približno 36 % državnega ozemlja, na Evropsko komisijo in njene organe pa je tudi možen institucionalen pristop k strateškemu planiranju dobil povsem drugačen institucionalen okvir. S tem smo se v resnici odpovedali komunikativnemu ali diskurzivnemu pristopu k strateškemu planiranju, če že ne kar strateškemu planiranju v celoti.

5 SKEP

Čeprav se prizadevanja za uvajanje strateškega planiranja v planersko prakso v Sloveniji pojavljajo že od 60. let prejšnjega stoletja, se dejansko ni moglo docela uveljaviti. Tu smo prikazali samo enega od vzrokov, ki ga pogojuje specifičen slovenski pristop k varstvenemu načrtovanju in nasploh usklajevanju različnih družbenih interesov. Seveda pa je institucionalni pristop k strateškemu prostorskemu načrtovanju, ki se, kot kaže, vse bolj uveljavlja v Sloveniji, vendarle eden od pristopov in njegova legitimnost ni vprašljiva. Problem, ki se zdi, da je v Sloveniji vendarle pomemben, je, da ni vzpostavljen sistem, ki bi omogočal, da planerski problemi zopet lahko vplivajo na rekonstrukcijo normativnega okvira in je normativen okvir postavljen zunaj procesa strateškega prostorskega načrtovanja.

Literatura in viri:

Salet W., Faludi A. (2000). *Three Approaches to Strategic Spatial Planning. V: The Revival of Strategic Spatial Planning*. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences. Str. 1–10

Sartorio S.F. (2005). *Starategic Spatial Planning*. DISP Journal 162, 3/2005. Str. 26–40

Hutter W., Wiechmann T. (2003). *Back to the Future Emerging Methods*

Navodilo o vsebini in metodologiji izdelave strokovnih podlag in prostorskih sestavin planskih aktov občin (1985). Uradni list SRS, št. 42.

Zakon o ohranjanju narave (1999). Uradni list RS, št. 56.

Zakon o prostorskem načrtovanju (2007). Uradni list RS, št. 33.

Zakon o regionalnem prostorskem planiranju (1967). Uradni list SRS, št. 16.

Zakon o urejanju prostora (1984). Uradni list SRS, št. 18.

Zakon o urejanju prostora (2002). Uradni list RS, št. 110.

Prispelo v objavo: 23. maj 2007

Sprejeto: 28. maj 2007

prof. dr. Janez Marušič, univ. dipl. inž. agr.

BF - Oddelek za krajinsko arhitekturo, Jamnikarjeva 101, SI-1000 Ljubljana

E-pošta: ivan.marusic@bf.uni-lj.si